

ბიზნეს-ინჟინერინგი განათლებაში

უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კონკურენტუნარიანი ფუნქციონირების პრობლემების გადაჭრის გზები

თეონა მეხრიშვილი

სტუ-ს დოქტორანტი

ანზორ კურატაშვილი

სტუ-ს ასოც. პროფესორი

რეზიუმე

განათლების როლზე საქართველოს, როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასებაში საინტერესო ინფორმაციას იძლევა კონკურენტუნარიანობის ინდექსი (GCI). მსოფლიო კონკურენტუნარიანობის ინდექსის 2017-2018 წლის კვლევის მიხედვით ინოვაციასა და განვითარების ფაქტორში 112-ე და უმაღლესი განათლებისა და ტრენინგის მიმართულებით 87-ე პოზიცია ნათელყოფს, რომ ქვეყანა ვერ ეწევა მსოფლიოს განვითარებას და, შესაბამისად, მისი კონკურენტუნარიანობა ამ კუთხით არც თუ ისე სახარბიელოა.

სახელმწიფო მართვის უმთავრესი ამოცანა ამ სფეროში უნდა იყოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მეცნიერული შემოქმედების პირობების შექმნა, და ამის საფუძველზე უმაღლესი განათლების სფეროში კონკურენტუნარიანობის ამაღლება, რამეთუ სწორედ კონკურენტუნარიანი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულებს ძალუძთ გავლენა მოახდინონ ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე.

სახელმწიფო მართვის პროცესში პრინციპულ აუცილებლობას იძენს განათლების სფეროში ცენტრალიზმისა და დამოუკიდებლობის ეფექტიანი შეხამების პრობლემის გადაჭრა, იმისათვის, რომ მოცემული პრობლემის გადაჭრამ აქტიურად შეუწყოს ხელი მეცნიერების შემოქმედებით განვითარებას და მაღალკვალიფიციური – შემოქმედებითად მოაზროვნე – სპეციალისტ-პროფესორების მომზადებას, რომლებსაც უნარი შესწევთ აქტიური და ნაყოფიერი მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მართვაში.

საკვანძო სიტყვები: განათლება, კონკურენტუნარიანობა, სახელმწიფო, ეფექტიანი ფუნქციონირება, მართვა.

WAYS TO SOLVE THE PROBLEMS OF COMPETITIVE FUNCTIONING OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Teona Mekhrishvili

PhD student at GTU

Anzor Kuratashvili

Associated Professor of GTU

RESUME

The Competitiveness Index (GCI) provides interesting information on the role of education in assessing the competitiveness of Georgia as a country. According to the World Competitiveness Index Survey of the year 2017-2018, 112th position in the Innovation and Development Factor and the 87th position in the field of Higher Education and Training show that the country lags behind the world development level and consequently its competitiveness is not so favorable in this respect.

The main task of public administration in this field should be to create conditions for scientific creativity in higher education institutions and based on it increasing competitiveness in the field of higher education, just graduates of competitive higher education institutions are able to impact on increasing the competitiveness of the economy.

In the process of public administration there is a fundamental need to solve the problem of an effective combination of centralism and independence in the field of education in order to solve a given problem actively promoting the creative development of science and training of highly qualified, creative-minded specialists who have the ability to take an active and fruitful part in the management of society and the state.

Key words: Education, competitiveness, state, efficient functioning, management.

ძირითადი ტექსტი

განათლების როლზე საქართველოს, როგორც ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შეფასებაში საინტერესო ინფორმაციას იძლევა კონკურენტუნარიანობის ინდექსი (GCI). მსოფლიო კონკურენტუნარიანობის ინდექსის 2017-2018 წლის კვლევა მოიცავს 137 ქვეყანას. 2017-18 წლებში საქართველოს მდგომარეობა 2016-17 წლებთან შედარებით შეიცვალა შემდეგნაირად:

1. ძირითადი მოთხოვნები - 54-ე ადგილი, 4.8 ქულა (შემცირდა 8 საფეხური);

2. ეფექტიანობის მასტიმულირებელი - 75-ე ადგილი, 4.1 ქულა, (შემცირდა 6 საფეხური);

3. ინოვაციები და განვითარების ფაქტორები - 112-ე ადგილი, 3.2 ქულა (გაუმჯობესდა 1 საფეხური).

ინოვაციასა და განვითარების ფაქტორში 112-ე ადგილი ნათელყოფს, რომ ქვეყანა ვერ ეწევა მსოფლიოს განვითარებას და, შესაბამისად, მისი კონკურენტუნარიანობა ამ კუთხით არც თუ ისე სახარბიელოა. რაც შეეხება ცალკე უმაღლეს განათლებისა და ტრენინგის მიმართულებით 87-ე პოზიცია (საერთო ქულა 4.0). ინოვაციები - 118-ე პოზიცია (2.8).

განათლებაზე პრიორიტეტის გაკეთებას ქვეყნისთვის შეიძლება ბევრად დიდი უკუგება ჰქონდეს, ვიდრე საყოველთაო ჯანდაცვას და სუბსიდირების საკმაოდ გავრცელებულ პროგრამებს ქვეყანაში. თუმცა, იმის გამო, რომ ეს ხარჯი ეფექტს საკმაოდ ხანგრძლივი ვადის შემდეგ იძლევა, მთავრობები ხშირად არჩევენ უფრო მოკლევადიანი ეფექტის მქონე პრიორიტეტებზე აკეთებენ.

2019 წლის მარტში ყოფილმა პრემიერ-მინისტრმა მამუკა ბახტაძემ წარადგინა 2022 წლიდან განათლებაზე მშპ-ის მინიმუმ 6%-ის დახარჯვის სტრატეგია, რომელიც 2022 წლიდან უნდა ამოქმედებულიყო.¹

თუმცა, როგორც ცნობილი გახდა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ გამოქვეყნებული ანგარიშიდან მომდევნო წელს საქართველოს მთავრობა განათლების სფეროში მშპ-ის 6%-ის ინვესტირებას აღარ მოახდენს. 2021 წლის ბიუჯეტით განათლების სამინისტროს დაფინანსება არის 1.8 მილიარდი ლარი, აქედან 300 მლნ. კულტურის და სპორტის განხრით, რომელიც ცალკე უწყებაა. ანუ ეს დაფინანსება საქართველოს მშპ-ის 3.4%-მდე შეადგენს, ხოლო უშუალოდ განათლების მიმართულებით მშპ-ის 2.8% -ია.

იმისათვის, რომ მამუკა ბახტაძის წარმოდგენილი სტრატეგია "განათლება ეროვნული იდეით" განსაზღვრული პარამეტრი შესრულდეს, მომდევნო 2022 წლისთვის განათლების სამინისტროს ბიუჯეტი უნდა გაორმაგდეს და 3.49 მილიარდი ლარი გახდეს.

რაც შეეხება უშუალოდ უმაღლესი განათლების სფეროს მართვას, სახელმწიფო მართვის უმთავრესი ამოცანა ამ სფეროში უნდა იყოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მეცნიერული შემოქმედების პირობების შექმნა, და ამის საფუძველზე უმაღლესი განათლების სფეროში კონ-

კურენტუნარიანობის ამაღლება, რამეთუ სწორედ კონკურენტუნარიანი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულებს ძალუძთ გავლენა მოახდინონ ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე, რაც, საბოლოო ჯამში, სათანადო სახელმწიფო მართვის პირობებში, ხელს შეუწყობს ხალხის ინტერესების რეალიზაციას².

ამრიგად, უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ეფექტიანი ფუნქციონირების უმთავრეს პრობლემას წარმოადგენს სახელმწიფო მართვისადმი შემოქმედებითი მიდგომა, რაც გულისხმობს, უპირველეს ყოვლისა, უნივერსიტეტების პროფესორებისათვის კანონით გათვალისწინებული აკადემიური თავისუფლების უზრუნველყოფას, მათი მეცნიერული შემოქმედების ხელშეწყობას.

როგორც პროფესორი ალფრედ კურატაშვილი აღნიშნავს:

„მეცნიერების შემოქმედებითი განვითარება - საზოგადოების, სახელმწიფოს და მთლიანად კაცობრიობის ეფექტიანი ფუნქციონირების აუცილებელი ინტელექტუალური საფუძველია.

ზემოაღნიშნული პრობლემის გადაჭრისთვის პრინციპული მნიშვნელობა აქვს პირობების შექმნას, რომლებიც ხელს შეუწყობს მეცნიერების შემოქმედებით განვითარებას, რამეთუ მეცნიერების შემოქმედებითი განვითარების გზაზე არცთუ იშვიათად შექმნილ ხელოვნურ დაბრკოლებებს შეუძლიათ გახდნენ მხოლოდ საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი განვითარების დამუხრუჭების მიზეზი.

ისეთი პირობების შექმნის საქმეში, რომლებიც ხელს შეუწყობს მეცნიერების შემოქმედებით განვითარებას, მნიშვნელოვანი როლი მოწოდებულია შეასრულოს სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციამ, რომლებიც ფუნქციონირებს უნივერსიტეტებში და სხვა სასწავლო-სამეცნიერო დაწესებულებებში³.

„უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად (მუხლი 37) აკადემიურ პერსონალს უფლება აქვს:

„ბ) ჩარევის გარეშე განახორციელოს სწავლება, კვლევა, შემოქმედებითი საქმიანობა და სამეცნიერო ნაშრომების გამოქვეყნება;

2 კურატაშვილი ალფრედ. ხალხის ინტერესების უზენაესობის თეორია. პრინციპულად ახალი მეცნიერული მიმართულება და მმართველობითი სამართლის, ქვეშარიტად ადამიანური საზოგადოების სამართლებრივი სისტემისა და მთლიანად სოციალურ-ეკონომიკურ მეცნიერებათა სისტემაქმნადი თეორია (მონოგრაფია ქართულ, ინგლისურ და რუსულ ენებზე). თბილისი: საერთაშორისო გამომცემლობა „პროგრესი“, 2003. - 336 გვ.

3 Кураташвили Альфред А. Интеллектуальная собственность ученого - главный критерий аккредитации его докторской образовательной программы!!! Государственное управление: Проблемы теории и практики. Материалы Международной научной конференции (11-12.09.2012). Тбилиси: Международное издательство «Прогресс», 2012. - с. 92-93.

გ) საგანმანათლებლო პროგრამის ფარგლებში დამოუკიდებლად განსაზღვროს სასწავლო კურსის პროგრამების (სილაბუსების) შინაარსი, სწავლების მეთოდები და საშუალებები;⁴

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, ეს ყოველთვის ასე არ ხდება, რაც ხელს უშლის როგორც მეცნიერულ შემოქმედებას, ისე უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში შემოქმედებითად სწავლების პროცესს.

მაშასადამე, სახელმწიფო მართვის პროცესში პრინციპულად მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იქნეს უმაღლესი განათლების სფეროში ცენტრალიზმისა და დამოუკიდებლობის – განსაკუთრებით პროფესორთა დამოუკიდებლობის – ეფექტიანი შეხამების პრობლემის გადაჭრის აუცილებლობა, რომლის გარეშე მეცნიერული შემოქმედების უზრუნველყოფა უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ფაქტობრივად შეუძლებელი იქნება.

ხოლო მეცნიერული შემოქმედების გარეშე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კონკურენტუნარიანობის ამაღლება რეალურად განუხორციელებადია.

„ზემოთ განხილული პრობლემებიდან გამომდინარე, ლოგიკურად დასტურდება, რომ, – როგორც მე ადრეც აღვნიშნავდი, – სახელმწიფო მართვის პროცესში პრინციპულ აუცილებლობას იძენს განათლების სფეროში, და განსაკუთრებით უმაღლესი განათლების სფეროში ცენტრალიზმისა და დამოუკიდებლობის ეფექტიანი შეხამების პრობლემის გადაჭრა, იმისათვის, რომ მოცემული პრობლემის გადაჭრამ აქტიურად შეუწყოს ხელი მეცნიერების შემოქმედებით განვითარებას და მაღალკვალიფიციური – შემოქმედებითად მოაზროვნე – სპეციალისტ-პროფესორების მომზადებას, რომლებსაც უნარი შესწევთ აქტიური და ნაყოფიერი მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მართვაში“⁵.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მივდივართ ლოგიკურ დასკვნამდე, რომ „სახელმწიფო მართვის პროცესში განსაკუთრებულ აუცილებლობას იძენს კრეატიული მიდგომის პრობლემების გადაჭრა მეცნიერებისა და უმაღლესი განათლების სფეროში, რამეთუ მეცნიერული შემოქმედების გარეშე შეუძლებელია იყოს ეფექტიანი მოძრაობა წინ, და, მაშასადამე, შეუძლებელია იყოს ხალხის ინტერესების რეალიზაცია“⁶.

4 საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“. <https://cutt.ly/iHJIf4j>

5 მეხრიშვილი თეონა. ცენტრალიზმისა და დამოუკიდებლობის ეფექტიანი შეხამების პრობლემები უმაღლესი განათლების სფეროში. სახელმწიფო მართვის აქტუალური პრობლემები XXXI საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები (02.04.2019). თბილისი: საერთაშორისო გამომცემლობა „პროგრესი“, 2019. – გვ. 73.

6 Мехришвили Теона. Государственное управление и необходимость креативного подхода к сфере высшего образования. Развитие креативного публичного управления: Материалы Международной научно-практической Конференции (8 апреля 2016 года). Академия муницип

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კურატაშვილი ალფრედ. ხალხის ინტერესების უზენაესობის თეორია. პრინციპულად ახალი მეცნიერული მიმართულება და მმართველობითი სამართლის, ჭეშმარიტად ადამიანური საზოგადოების სამართლებრივი სისტემისა და მთლიანად სოციალურ-ეკონომიკურ მეცნიერებათა სისტემაქმნადი თეორია (მონოგრაფია ქართულ, ინგლისურ და რუსულ ენებზე). თბილისი: საერთაშორისო გამომცემლობა „პროგრესი“, 2003. – 336 გვ.

2. Кураташвили Альфред А. Интеллектуальная собственность ученого – главный критерий аккредитации его докторской образовательной программы!!! *Государственное управление: Проблемы теории и практики. Материалы Международной научной конференции (11-12.09.2012)*. Тбилиси: Международное издательство «Прогресс», 2012. – с. 92-93.

3. საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“.

<https://cutt.ly/iHJIf4j>

4. მეხრიშვილი თეონა. ცენტრალიზმისა და დამოუკიდებლობის ეფექტიანი შეხამების პრობლემები უმაღლესი განათლების სფეროში. სახელმწიფო მართვის აქტუალური პრობლემები XXXI საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები (02.04.2019). თბილისი: საერთაშორისო გამომცემლობა „პროგრესი“, 2019. – გვ. 73.

REFERENCES:

1. Kuratashvili Alfred. Theory of the supremacy of the interests of the people. A fundamentally new scientific direction and a systematic theory of governing law, the legal system of a truly human society and the socio-economic sciences as a whole (monograph in Georgian, English and Russian). Tbilisi: Progress International Publishing House, 2003. P. 336.

2. Kuratashvili Alfred A. The intellectual property of a scientist is the main criterion for accreditation of his doctoral educational program!!! Public administration: Problems of theory and practice. Proceedings of the International Scientific Conference (11-12.09.2012). Tbilisi: Progress International Publishing House, 2012. – p.92-93

3. Law of Georgia on “Higher Education”. <https://cutt.ly/iHJIf4j>

4. Mekhrishvili Teona. Problems of effective combination of centralism and independence in higher education. Current Problems of Public Administration Proceedings of the XXXI International Scientific Conference (02.04.2019). Tbilisi: Progress International Publishing House, 2019. – p.73.

ципального управления (Киев, Украина). Киев: Академия муниципального управления, 2016, с. 252.